

Angajamentul privind formarea magistratilor

Miguel Carmona Ruano,
judecător, membru al Consejo General
del Poder Judicial Madrid,
fost președinte MEDEL

José Mouraz Lopez,
judecător, Tribunalul Regional Anadia,
Portugalia

Maria Giuliana Civinini,
judecător, președinte al Adunării
judecătorilor EULEX

La formation des magistrats est un enjeu dont MEDEL s'est préoccupé depuis son origine. L'idée de créer cette association s'imposa a la suite d'échanges internationaux organisés au début des années 1980 par l'Ecole nationale de la magistrature a Bordeaux, et d'un colloque organisé a l'Université de Lille en 1983. En juin 1991, MEDEL organisa un colloque a Trieste sur La formation des magistrats en Europe et le rôle des syndicats et des associations professionnelles: quelle formation, pour quelle justice, dans quelle société,

Le sujet fait ensuite régulièrement abordé lors de réunions et séminaires: a Madrid en 1998 (Quelle culture judiciaire commune en Europe?), a Lisbonne en 1999 (Le rôle des associations et des syndicats dans la formation des magistrats), a Prague en 2003 (La formation continue des magistrats en Europe) et a Rome le 20 mai 2005, lors du 20-eme anniversaire de MEDEL (Principes directeurs pour la formation des magistrats en Europe; mieux faire et mieux etre).

Ce fel de formare pentru ce fel de magistrați?

Orice proces de reflecție pe tema recrutării și formării pornește de la următoarea întrebare: de ce fel de magistrați avem nevoie? Răspunsul la această întrebare determină candidaturile dorite, cerințele ce trebuie îndeplinite de candidați, conținutul formării lor inițiale și continue.

Europa aplică două modele de recrutare: pe de o parte, recrutarea, în urma unui concurs de verificare a cunoștințelor juridice, de tineri juriști, titulari ai unei diplome universitare, dar fără experiență profesională, și, pe de altă parte, recrutarea de juriști cu experiență.

În țările în care se recrotează mai ales tineri absolvenți ai unei universități, prin intermediul unui concurs sau a unor probe ce vizează evaluarea cunoștințelor, s-a impus necesitatea înființării unei Școli de Magistratură. Este cazul Franței, Spaniei, României, Portugaliei, Greciei, Olandei, Bulgariei, Estoniei, Letoniei, Sloveniei, Slovaciei. Italia și Polonia intenționează și ele să înființeze o astfel de Școală.

Școlile intervin din ce în ce mai mult nu numai în formare, ci și în procesul de recrutare:

candidatul admis la școală trebuie să treacă de o perioadă de formare inițială pentru a obține numirea. Carta Europeană privind Statutul Judecătorilor, adoptată în 1998 de Consiliul Europei, ia poziție în mod clar în favoarea acestui sistem de

formare: ea prevede că *statutul asigură, prin intermediul formării profesionale suportate de stat, pregătirea candidaților aleși pentru exercitarea efectivă a funcțiilor respective. [Un for independent] veghează ca programa de formare și structurile ce o pun în practică să corespundă cerințelor de deschidere, de competență și de imparțialitate aferente exercitării funcțiilor publice.* (Punctul 2.3). De asemenea, Avizul nr. 4 al Consiliului Consultativ al Judecătorilor Europeni (CCJE), din 27 noiembrie 2003, privind formarea inițială și continuă specifice judecătorilor de la nivel național și european, subliniază că *formarea ține de interesul public și*

că ar trebui păstrată independența autorității responsabile cu definirea programei și cu stabilirea tipului de formare ce trebuie oferită.

Evident, în țările unde se practică recrutarea din rândul avocaților sau al juriștilor cu experiență, nevoile de formare inițială sunt diferite și nu atât de importante.

O cultură judiciară europeană

Așa cum subliniază Salvatore Senese⁵², „dincolo de dimensiunea sa tehnică și judiciară, formarea se situează și (...) într-o perspectivă a „pregătirii pentru un rol”, concepută ca „dobândire a atitudinilor și a conștiinței” necesare pentru exercitarea funcției judiciare.”

De aceea, apariția unui spațiu judiciar european impune noi cerințe în materie de formare. Intensificarea asistenței judiciare internaționale presupune anumite mize tehnice, iar o cooperare pe deplin eficientă necesită și o cultură judiciară comună: o unitate de acțiune, de gândire și de valori, procese comune de reflecție, întâlniri, fără de care încrederea reciprocă nu poate exista.

Care sunt, așadar, valorile fundamentale ce stau la baza acestei culturi judiciare comune? Judecătorii europeni trebuie să fie conștienți, atunci când judecă, de valorile aflate în joc, de posibilele conflicte dintre aceste valori, de marjele de manevră permise intervenției judecătorului și de realitatea socială. Trebuie ca ei să împărtășească valorile fundamentale de libertate, justiție, egalitate și pluralism, să reprezinte, în exercitarea funcției, principiile de imparțialitate și independență, să fie interpreții valorilor comune aflate la baza construcției Uniunii Europene și să dea dovadă de atașament puternic față de valorile enunțate în constituția noastră comună: Convenția Europeană pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale din 1950 și doctrina Curtii de la Strasbourg.

Formarea pentru rolul de magistrat

În ce trebuie să conștie formarea pentru rolul de judecător? În materie de etică profesională și deontologică, o formare explicită, prin transmiterea unor cunoștințe, nu prezintă prea mare utilitate. În acest domeniu, formarea ține mult mai mult de exercițiul prin raționamente, de criticarea atitudinilor, de o dezbatere între colegi privind

modelele de dorit, transpuse în propuneri concrete.

În schimb, este posibilă conceperea unei culturi a funcției. Într-adevăr, judecătorul care și-a însușit modelul weberian și care crede că și-a dobândit legitimitatea prin numirea oficială și pregătirea sa tehnică, poate considera că este

vocea legii și cădea în ispita autosuficienței și a autoritarismului. Pe de altă parte, judecătorul care este preocupat de principiile și valorile ce stau la baza normelor aplicabile, știe că legitimitatea sa decurge tocmai din imparțialitatea, din echitatea sa, din calitatea motivației lui. El trebuie să fie conștiința legii.

Formarea poate favoriza această stare de spirit. Acel *Case system*, urmat la *Escuela Judicial* din Spania, și activitățile externe au permis o nouă abordare a formării inițiale, familiarizând auditorii cu contextul social în care va trebui să pronunțe hotărâri. De asemenea, au fost puse în aplicare experiențe de formare în deontologie și în cultura profesiei și a independenței în Italia, unde formarea intră în competența unei comisii a Consiliului Superior al Magistraturii. În materie de deontologie, se urmărește dezvoltarea procesului de reflecție asupra rolului și funcției judecătorului în societatea contemporană, iar formarea poate lua forma unei simulări de proces sau a unui joc de roluri, în urma cărora se formulează critici, au loc dezbateri și reflecții privind comportamentul judecătorului în gestionarea procesului, în relațiile sale cu avocații, funcționarii, martorii, experții, justițiabilii. Au fost organizate ateliere de formare în domenii (minori, familie, executarea pedepselor) în care activitatea practică necesită o colaborare între judecători, procurori și alte instituții (în special serviciile sociale și psihologice). Complexitatea funcțiilor, importanța cunoștințelor extra-juridice, lipsa unor norme suficient de precise impun o reflecție aprofundată

Asociațiile – și în special MEDEL – adoptă un stil îndepărtat de cel academic. Numeroase întâlniri, care nu îmbracă o formă pedagogică explicită, contribuie astfel la formarea participanților prin împărtășirea și confruntarea experiențelor.

⁵² Vezi capitolul: *organizațiile de magistrați, un atu pentru apărarea drepturilor fundamentale.*

asupra competențelor practice și comportamentale.

O formare pluralistă și deschisă

Avizul emis, în 2003, de Consiliul Consultativ al Judecătorilor Europeni sublinia – în urma unei propuneri a MEDEL – că asociațiile de judecători pot, de asemenea, să joace un rol important prin încurajarea și facilitarea formării, prin derularea de activități în colaborare cu organul judiciar sau cu un alt organ independent care se ocupă direct de acest aspect.

Prima sarcină a asociațiilor, în materie de formare, este de a obține o participare instituțională activă, atât în economia programelor, cât și în gestionarea școlilor sau a centrelor de formare. Este, de asemenea, important să ne organizăm propriile programe de formare împreună cu alți parteneri din mediul judiciar – sau chiar parteneri externi. Astfel, MEDEL a avut inițiativa organizării unui colocviu la Școala Națională de Magistratură de la Bordeaux, pe tema libertăților constituționale în raport cu cultura securității, și a altuia la *Escuela judicial* din Madrid, pe tema *Justiția față cu globalizarea*.

Prin implicarea lor în programele de formare ale școlilor sau în cele inițiate chiar de ele, organizațiile de magistrați sporesc caracterul pluralist al formării, ceea ce permite reprezentarea unor opinii diverse: pentru magistrați, aceasta este o ocazie de a conștientiza pluralitatea soluțiilor posibile, marja lor de libertate în luarea deciziilor, necesitatea explicării și motivării interpretării pe care au dat-o legii. Se pun astfel bazele unui parcurs care favorizează reflexele critice în ceea ce privește dreptul și aplicarea acestuia.

De asemenea, asociațiile – și în special MEDEL – adoptă un stil îndepărtat de cel academic. Numeroase întâlniri, care nu îmbracă o formă pedagogică explicită, contribuie astfel la formarea participanților prin împărtășirea și confruntarea experiențelor.

Este evident că universitatea și școlile trebuie să furnizeze o bază de cunoștințe. De asemenea, școlile oferă pregătire pentru aplicarea cunoștințelor: prin dobândirea competențelor practice și, în special, a competențelor comportamentale. Așadar, formarea nu se poate limita la tehnicile de soluționare a dosarelor; magistratul trebuie pus în situația de a lua decizii în conformitate cu sistemul juridic, dar având în același timp conștiința implicațiilor și consecințelor extra-juridice.

Deschiderea către exterior este și un mod de a preveni riscul de endogamie și de reproducere a unui model închis, prezentat și asimilat ca singurul posibil. Este un prilej de reflecție concretă asupra a ceea ce societatea cere și așteaptă de la justiție.

Formarea comună a judecătorilor și procurorilor

Dincolo de diferitele soluții adoptate de țările europene în privința statutului parchetului și a formării (formare comună în Portugalia, Franța sau Italia; școli autonome în Spania), este indispensabil ca toți magistrații să participe la acțiuni comune de formare, axate, în special, pe dobândirea unei culturi a imparțialității, pe respectarea principiului contradictorialității și a drepturilor apărării.

Într-adevăr, apărarea libertăților fundamentale nu vizează numai procesul (condus de judecător), ci și (sau poate chiar mai mult) anchetele care precedă procesul (în care procurorul joacă un rol de conducător). Aceste anchete se desfășoară în secret și implică adesea atingeri aduse drepturilor fundamentale ale omului. O cultură comună a magistraților de scaun și de parchet reprezintă cea mai bună garanție împotriva abuzurilor aparatului represiv și în favoarea unei mai bune apărări a drepturilor și libertăților persoanelor. La unele dintre aceste procedee de formare ar putea fi implicați și avocați stagiați.

Procurorul trebuie să aibă o cultură profesională care să includă echilibrul dintre eficiența anchetelor și garantarea drepturilor. În plus, participarea judecătorilor la formare alături de procurori este esențială și pentru a înțelege constrângerile unei gestionări eficiente a urmăririi penale și a procesului, pentru a lua hotărâri relevante, ce țin seama de interesele societății și ale victimelor. Funcția de control și de garantare a drepturilor va fi exercitată cu o eficacitate direct proporțională cu capacitatea judecătorului de a înțelege toate implicațiile alegerilor făcute de anchetatori. De asemenea, o formare comună trebuie să îi confere judecătorului capacitatea de a găsi alte opțiuni decât cele ale poliției sau ale parchetului, pentru a modera încălcarea drepturilor, fără a aduce atingere calității anchetei. De aceea, judecătorul trebuie să aibă cea mai bună experiență pentru a înțelege și a evalua tehnicile de anchetă și

informația de care dispune. Este o condiție a independenței sale în raport cu toți actorii implicați în procedură.

* * *

Consiliul consultativ al judecătorilor europeni a emis în 2006 un aviz privind rolul judecătorilor naționali în aplicarea efectivă a dreptului internațional și european: din ce în ce mai des, sistemele juridice naționale trebuie să soluționeze chestiuni juridice cu caracter internațional, ceea ce se explică atât prin globalizare, cât și prin tendința, din ce în ce mai mare, a dreptului internațional și european de a viza mai mult relațiile dintre persoane decât relațiile dintre state. Ținând seama de această evoluție, se impune modificarea formării, a practicii și chiar a culturii judiciare, pentru ca judecătorii naționali să poată face dreptate răspunzând nevoilor și aspirațiilor lumii moderne și respectând principiile juridice recunoscute deja de statele democratice. Această evoluție ar trebui să aibă, în primul rând, repercusiuni semnificative asupra formării

judecătorilor, asupra naturii relațiilor dintre instituțiile judiciare internaționale și asupra ierarhiei normelor pe care judecătorul trebuie să le respecte, în contextul înmulțirii izvoarelor de drept.

Magistrații naționali sunt primii responsabili cu aplicarea dreptului european. Avem de a face cu o miză legată de cunoaștere, dar și de cultură. Organizațiile membre ale Medel au știut să manifeste în țările lor o abordare critică a sistemelor. Compararea sistemelor de drept și a practicilor, cunoașterea jurisprudenței Curții de la Luxemburg și, mai ales, a celei de la Strasbourg sunt de natură să stimuleze atitudinea critică. Punerea sub semnul întrebării a practicilor profesionale existente, abordarea unei perspective europene, inclusiv în relația cu alți parteneri decât magistrații, pentru a critica practicile și a le împinge spre progres reprezintă tot atâtea poziții, dezbateri și întrebări etice, care își găsesc locul într-o organizație internațională precum Medel, alcătuită ea însăși din asociații și sindicate angajate deja pe această cale.